

ДИСОЦИЈАТИВНИ ПРОСТОР МОДЕРНОСТИ: ДИСКУРС ПРАЗНИНЕ У АРХИТЕКТУРИ И ВИЗУЕЛНИМ УМЕТНОСТИМА XX И ПОЧЕТКА XXI ВЕКА

Награђена докторска дисертација

Факултет техничких наука, Департман за архитектуру и урбанизам, Универзитет у Новом Саду

Кандидат: др Слађана Милићевић

Ментор: проф. др Радивоје Динуловић

РЕАЛНОСТ ПРАЗНИНЕ: О ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ СЛАЂАНЕ МИЛИЋЕВИЋ

Основна тема коју је др Слађана Милићевић истраживала у својој докторској дисертацији односи се на културолошке, филозофске, психолошке, естетичке, идеолошке и друге консеквенце које је идеја модерног простора имала током XX века, као и на њихов значај за разумевање простора почетком XXI века. Овде је ауторка поставила и кључну проблемску раван свог рада: да ли и на који начин су идеје о бесконачном, празном простору утицале на модерног човека, његову перцепцију света и сопственог положаја у том свету; на који начин је модерна представа простора утицала на модерну субјективност; како се тај утицај одражавао на естетику, уметност и архитектуру *и, коначно, како модерни простор обликује савремено схватање простора.*

Као основни предмет своје докторске дисертације у целини Милићевићева је поставила дисоцијативни простор, који, како је утврдила током истраживања, настаје у искуству празнине, у искуству празног спољашњег, физичког, и/или унутрашњег, психичког, простора. Она је установила да је у предмодерном времену однос између човека и света био органски, директан, тј. директно посредован неким општеважећим наративом. У модерној епохи, међутим, тврди и аргументује ауторка, будући да таквог наратива нема, човекова позиција спрам света је осуђена на празнину, односно одређена дисоцијативним рефлексом који за последицу има континуирану егзистенцијалну деложираност. Дисоцијативни простор модерности је, стога, просторна ситуација човекове судбинске отворености ка спољашњости, другости, празном и страном. С друге стране, крајем XIX и почетком XX века, откривањем несвесног, дискурс празнине поред спољашњег обухватио је и унутрашњи, психички, простор, што је за последицу имало појаву мањег или већег степена дисоцијативности и у односу на сопствену субјективност, а не само спољашње окружење.

Слађана Милићевић је утврдила да модерну субјективност карактерише континуирана дијалектика преноса унутрашњег осећања испражњености на спољашњи

простор, и обрнуто, спољашњег празног простора на унутрашњу егзистенцијалну празнину. У том контексту, она је на изузетно уверљив и узбудљив начин реализовала главне циљеве свог истраживања: кроз дефинисање улоге коју дискурс празнине има у разумевању простора; дефинисање коекстензивног карактера простора (преко дискурса празнине) и субјективности; утврђивање јасне и прецизне дефиниције и теоријске поставке дисоцијативног простора модерности; мапирање различитих облика и степена просторне дисоцијације; одређивање услова под којима се овај тип простора јавља; утврђивање улоге коју је дисоцијативно искуство имало у доживљају и продукцији архитектонског простора, као и простора у визуелним уметностима од XVIII века до данас; најзад, утврђивање значаја дисоцијативног простора у ширем теоријском пољу.

Ауторка детаљно анализира, тумачи и приказује референтна дела савремене уметности и архитектуре, која посматра у релацији са седам категорија простора које је утврдила у свом истраживању. То су дела Лорете Лукс (за просторе дисоцијације), Уга Рондинонеа (за просторе депресије), Синди Шерман (за просторе анксиозности), Алда Росија (за просторе меланхолије), Ендија Ворхола (за циничне просторе), Марине Абрамовић и Улаја (за експанзивне просторе), као и Барнет Њуман и Ле Корбизијеа (за екстатичне просторе). Ове анализе и критичка тумачења представљају посебно вредан део дисертације, будући да Слађана Милићевић успева да стваралачки повеже теоријска проблемска питања којима се бавила проучавајући изворе, као и у самосталном теоријско-истраживачком раду, са уметничким делима која за њу саму представљају инспиративно и изазовно исраживачко поље. Овде није реч о разврставању уметничких дела, нити о успостављању типолошке класификације, већ о установљавању и именовању појава које је могуће препознати истовремено у литератури, у савременом уметничком стваралаштву, као и у креативном дискурсу саме ауторке.

У складу са тим, резултати овог, у сваком погледу аутентичног и специфичног истраживања односе се, у првом реду, на продубљеније и свеобухватније разумевање дискурса празнине у теорији простора, изградњи

модерног облика субјективности, а потом и креирању и продукцији савременог архитектонског простора, као и простора у уметностима. Милићевићева је установила да нови материјализам, као савремени правац теоријског промишљања односа човека и света, представља нови епистемолошки и филозофски оквир мишљења, који објављује крај до сада познатог облика хуманизма и најављује неки нови облик људскости, базиране на све већој киборгизацији.

Овај поглед ауторка темељи на све већој улози нових технологија, нових материјала, нових медија, који посредују између човека и света. Она сматра, и то своје уверење несумњиво аргументује, да традиционални

модернистички рез, дистанца са које је човек посматрао свет, све више нестаје или се трансформише у нову врсту софтверског алгорита. У таквој ситуацији, Слађана Милићевић види управо преиспитивање те дистанце, тог празног простора који је одувек, а посебно у модерно доба, суштински одређивао однос човека и света, као један од најважнијих задатака у разумевању времена које долази, као и комплексног наслеђа модернизма.

проф. др Радивоје Динуловић

